

TASHQI IQTISODIY FAOLIYAT TASHKILY-HUQUQIY ASOSLARINI TAKOMILLASHTIRISH

Jasurbek G'ofur o'g'li Saidmusayev

Qurolli Kuchlar akademiyasi "Huquqiy sikl" dotsenti,
Toshkent davlat yuridik universiteti mustaqil izlanuvchisi

ANNOTATSIYA

Ichki bozorni himoya qilish davlatning iqtisodiyotga ta'sirining eng muhim sohalaridan biridir. O'zbekistonning mudofaa qobiliyati bilan bir qatorda tovarlarning raqobatbardoshligiga ega bo'lish muhimdir. Ushbu maqsadga erishish uchun mamlakat ichida kuchli sanoat bazasini yaratish, huquqiy infratuzilmani vujudga keltirish, xorijiy davlatlar iqtisodiyoti bilan mustahkam huquqiy aloqalarni o'rnatish, sanoatning samarali sohalarini xorijiy kompaniyalarning insofsiz raqobatidan himoya qilish talab etiladi. Bunday himoya vositalaridan biri tashqi iqtisodiy faoliyatni amalga oshirishda tovarlarning ichki bozorini himoya qilish choralari hisoblanadi. Ushbu mexanizmda O'zbekiston hukumati tomonidan joriy etilgan antidemping, kompensatsiya va maxsus himoya choralari asosiy rol o'ynaydi.

***Kalit so'zlar.** Valyuta nazorati, soliq nazorati, bojxona nazorati, demping, antidemping, tartibga solish.*

СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ ОРГАНИЗАЦИОННО-ПРАВОВЫХ ОСНОВ ВНЕШНЕЭКОНОМИЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

АННОТАЦИЯ

Защита внутреннего рынка является одним из важнейших направлений влияния государства на экономику. Наряду с обороноспособностью Узбекистана важно иметь конкурентоспособность товаров. Для достижения этой цели необходимо создать в стране мощную промышленную базу, создать правовую инфраструктуру, установить прочные правовые связи с экономикой зарубежных стран, защитить производственные отрасли промышленности от недобросовестной конкуренции иностранных компаний. Одной из таких защитных мер являются меры по защите внутреннего рынка товаров при осуществлении внешнеэкономической деятельности. В этом механизме ключевую роль играют антидемпинговые, компенсационные и специальные защитные меры, введенные правительством Узбекистана.

***Ключевые слова** Валютный контроль, налоговый контроль, таможенный контроль, демпинг, антидемпинг, регулирование.*

IMPROVEMENT OF ORGANIZATIONAL AND LEGAL BASES OF FOREIGN ECONOMIC ACTIVITY

ANNOTATION

Protection of the domestic market is one of the most important areas of the state's influence on the economy. Along with the defense capability of Uzbekistan, it is important to have the competitiveness of goods. To achieve this goal, it is necessary to create a strong industrial base in the country, create a legal infrastructure, establish strong legal relations with the economy of foreign countries, and protect productive sectors of industry from unfair competition of foreign companies. One of such protective measures is measures to protect the internal market of goods in the implementation of foreign economic activity. In this mechanism, anti-dumping, compensation and special protection measures introduced by the government of Uzbekistan play a key role.

Key words. *Currency control, tax control, customs control, dumping, anti-dumping, regulation.*

KIRISH

Umumiy tushunchada bu sohada huquq mexanizmi eng avvalo ilmiy asoslangan boshqaruv qarori qabul qilinadigan va uni samarali amalga oshirishga erishiladigan boshqaruv vositalari majmuidir. Mexanizmning mohiyati shundan iboratki, u boshqaruvning asosiy elementlarini birlashtirib, boshqaruv qarorlarini qabul qilish va amalga oshirish uchun tashkiliy vosita, yagona boshqaruv vositasi vazifasini bajaradi. Binobarin, tashqi iqtisodiy faoliyatni ma'muriy-huquqiy tartibga solish jamiyatning amaldagi me'yoriy-huquqiy hujjatlar asosida faoliyat yuritishi uchun sharoit yaratish va ta'minlashdan kelib chiqadi. Ushbu jarayonlarni amalga oshirish uchun asos O'zbekistonda sodir bo'layotgan o'zgarishlar ushbu faoliyatning asosiy elementlari misolida O'zbekiston tashqi iqtisodiy faoliyatini ma'muriy-huquqiy tartibga solishning holati va rivojlanishini har tomonlama o'rganishga harakat qiladi. Tadqiqotning dolzarbligi ayni paytda O'zbekiston Respublikasining tashqi iqtisodiy faoliyatini davlat tomonidan tartibga solish tizimi takomillashtirilayotganligi bilan ham belgilanadi.

TAHLIL VA MUHOKAMA

Tashkiliy huquqiy asoslarini takomillashtirish zarurati bu faoliyatda ichki bozorni himoya qilish choralari qo'llashning ko'plab masalalari tegishli huquqiy munosabatlar tartibga solinmaganligi sababli uni yetarlicha samarali deb hisoblash mumkin emas. Tashqi iqtisodiy faoliyatni davlat tomonidan boshqarishni amalga oshirishda tovarlarning ichki bozorini himoya qilish choralari qo'llash sohasidagi

samarali milliy Qonunchilik, faqat ichki iqtisodiyot manfaatlariga mos keladigan qismda o`rganilsa va qo`llanilsa alohida milliy o`ziga xos xususiyatlari bilan ichki bozorni himoya qilish mexanizmlari yaratiladi. Hozirgi vaqtda O`zbekiston hukumati tomonidan tovarlarning ichki bozorini himoya qilishning cheklovchi choralarini implementatsiya qilish orqali tashqi iqtisodiy faoliyatni amalga oshirishda ichki bozorni himoya choralarini ko`rish mumkin. Tashqi iqtisodiy faoliyatni amalga oshirishda ichki bozorni himoya qilish choralarini qo`llash xalqaro-huquqiy, konstitutsiyaviy-huquqiy, ma`muriy-huquqiy, moliyaviy-huquqiy va iqtisodiy-huquqiy jihatlariga ega. Huquq sohalarining bir tomonlama bo`lishiga yo`l qo`ymaslik uchun bunday huquq institutni O`rganishda ko`plab huquq sohalari olimlarining sa'y-harakatlarini birlashtirish kerak. Ularning Dissertatsiyalari yuqorida aytib o`tilgan chora-tadbirlar va ularni qo`llash tamoyillarining huquqiy mohiyatini tushunishdan boshlanishi kerak. Shu bilan birga, bozorni himoya qilishni amalga oshirishda davlatning ma`muriy faoliyatini tahlil qilishda yillar davomida ishlab chiqilgan yondashuvni hisobga olmaslik mumkin emas, chunki ushbu sohadagi ijro etuvchi hokimiyat organlarining faoliyati aniq ma`muriy xususiyatga ega bo`ladi.

Tashqi iqtisodiy faoliyatni amalga oshirishda ichki bozorni himoya qilish choralarini, ayni paytda O`zbekiston tashqi savdo siyosatining muzokaralar manbai hisoblanadi. Tashqi iqtisodiy faoliyatni rivojlantirishda davlat alohida o`rin tutadi. Aynan tashqi iqtisodiy faoliyatni yuqori sifatli boshqarish O`zbekistonning tashqi iqtisodiy faoliyatini zamonaviy tartibga solishning asosiy maqsadi - jahon iqtisodiyotiga integratsiyalashuviga erishishga imkon beradi. Samarali integratsiya ana shunday boshqaruvga asoslanadi. 11.09.2023 yildagi PF-158-son "O`zbekiston - 2030 " STRATEGIYASI to`g`risidagi Farmonda ham Prezidentimiz Sh.Mirziyoyev tashqi iqtisodiy faoliyat davlatning tashqi siyosati, shuningdek milliy iqtisodiy siyosatining bir qismi sifatida qaralishi, shuning uchun u davlat tomonidan tartibga solinishi kerakligi, tashqi iqtisodiy faoliyatni huquqiy tartibga solish mexanizmi, birinchi navbatda, tashqi iqtisodiy munosabatlarni huquqiy tartibga solish tizimida o`ziga xos funksiyalarni bajaradigan turli xil huquqiy vositalardan foydalanishni yangicha bosqichlariga olib chiqishni asosiy vazifa sifatida belgiladi. Protektsionistik chora-tadbirlar muayyan milliy tarmoqlarni himoya qilish maqsadida eksport va importni to`g`ridan-to`g`ri cheklashga qaratilgan, masalan, kvotalar va litsenziyalash, eksport nazorati, importga qarshi himoya choralarini amalga oshirishda namoyon bo`ladi. Ma`muriy choralar tashqi iqtisodiy faoliyat bo`yicha operatsiyalarni import qilinadigan tovarlarga nisbatan texnik, sanitariya, ekologik standartlarni belgilash orqali cheklaydi, narx imtiyozlari yoqoladi.

Hozirgi davrda davlatlartomonidan tashqi iqtisodiy faoliyatni ma'muriy-huquqiy tartibga solish tizimini ishlab chiqmoqda. Umuman olganda, dunyoda yuzga yaqin davlat aralashuvi choralari mavjud. Umuman olganda ularni quyidagi guruhlarga bo'lish mumkin:

1. Iqtisodiy choralar:

- eksport va ishlab chiqarish subsidiyalari;
- antidemping bojlari;
- import depozitlari;
- valyuta kursini tartibga solish;
- eksport va import soliqlari, aksizlar;
- chet el valyutasidagi tushumning bir qismini majburiy sotish;
- davlat buyurtmalari tizimi;
- tadqiqotni moliyalashtirish;
- mulkni milliyashtirish/xususiyashtirish.

2. Texnik chora-tadbirlar:

- milliy standartlarga muvofiqlik talablari;
- sifatni qabul qilish, sertifikatlash;
- sanitariya va ekologik standartlar;
- xavfsizlik standartlari.

3. Ma'muriy tartibga solish choralari:

- bojxona tariflari;
- valyuta nazorati;
- tovarlar deklaratsiyasi;
- embargo;
- kvotalar, kontingent;
- litsenziyalar;
- shartnoma narxlarini direktiv belgilash;
- tashqi savdo operatsiyalari turlari bo'yicha cheklovlar.

Tashqi iqtisodiy faoliyat - bu xo'jalik yurituvchi subektlar faoliyatining alohida o'ziga xos turi tushuniladi. Har bir korxonada ushbu faoliyatni tashqi bozorni tanlash asosida mustaqil ravishda amalga oshiradi. bu tovarlar, ma'lumotlar, ishlar, xizmatlar, intellektual faoliyat natijalari, intellektual faoliyat natijalariga bo'lgan huquqlar xalqaro almashinuvi sohasidagi tashqi savdo, investitsiya va boshqa faoliyatdir. Ushbu faoliyat ushbu sohalarda ishlab chiqarish kooperatsiyasini ham o'z ichiga oladi. O'zbekistonda ham, boshqa mamlakatlarda ham tashqi iqtisodiy faoliyatni huquqiy tartibga solish tashqi savdoning davlat monopoliyasiga asoslanadi. Tashqi

iqtisodiy faoliyat xalqaro va davlatimiz amaliyotida turli shakl va turlarda aks etadi. Xorijiy tajribada tashqi iqtisodiy faoliyatning quyidagi turlarini belgilaydi:

- tashqi savdo faoliyati;
- ishlab chiqarish kooperatsiyasi;
- valyuta va moliya-kredit operatsiyalari;
- xalqaro tashkilotlar bilan munosabatlar.

Tashqi savdo faoliyati tashqi iqtisodiy faoliyatning eng keng tarqalgan yo`nalishlaridan biridir. Bunday faoliyat bo`yicha bitimlar tashqi savdo shartnomalari bilan rasmiylashtiriladi. Shartnomalar import-eksport, lizing, investitsiya, moliyaviy va boshqa turlarga bo`linadi. Tashqi iqtisodiy faoliyat bo`yicha shartnomalar chet el valyutasida tuziladi va xalqaro qoidalarga muvofiq amalga oshiriladi. Tashqi savdo faoliyatining quyidagi shakllari ajratiladi: a) eksport operatsiyalari; b) import operatsiyalari; c) barter bitimlari kiradi.

Tashqi iqtisodiy faoliyatni amalga oshirayotgan O`zbekiston Respublikasining yuridik va jismoniy shaxslari tashqi iqtisodiy faoliyat subyektlari hisoblanadilar. Oldi-sotdi yoki ayirboshlash obyekti bo`lgan tovarlar, ishlar (xizmatlar), har qanday mol-mulkka, shu jumladan, qimmatli qog`ozlar, valyuta qimmatliklariga, elektr, issiqlik energiyasi va boshqa turdagi energiyaga, transport vositalariga, intellektual mulk obyektlariga nisbatan, tashqi iqtisodiy faoliyatda foydalanilishi qonunchilik bilan taqiqlanganlarini istisno etganda, tashqi iqtisodiy faoliyat amalga oshirilishi mumkin. Tashqi iqtisodiy faoliyat subyektlari bunday faoliyatni amalga oshirishda teng huquqlarga egadir. Tashqi iqtisodiy faoliyat subyektlari quyidagi huquqlarga ega: qonunchilik doirasida tashqi iqtisodiy faoliyatda qatnashish shakllarini mustaqil belgilash, tashqi iqtisodiy faoliyatni amalga oshirish uchun o`z xohishiga ko`ra boshqa yuridik va jismoniy shaxslarni shartnoma asosida belgilangan tartibda jalb qilish huquqiga egadirlar bundan tashqari, tashqi iqtisodiy faoliyat natijalariga, shu jumladan milliy va chet el valyutasidagi daromadga qonunchilikka muvofiq mustaqil ravishda egalik qilish, undan foydalanish va uni tasarruf etish imkoniyatiga ega. O`z xossa hamda xususiyatlariga ko`ra yalpi qirg`in qurolini (yadroviy, kimyoviy, bakteriologik (biologik) va zaharlovchi qurol) hamda uni yetkazib berish vositalarini (raketalar va yalpi qirg`in qurolini yetkazib berishga qodir boshqa texnika vositalarini), boshqa turdagi qurol-yarog` hamda harbiy texnikani yaratishda muhim hissa qo`shishi mumkin bo`lgan, eksport nazorati obyektlari ro`yxatlarida ko`rsatilgan tovarlar, asbob-uskunalar, ilmiy-texnika axboroti, ishlar va xizmatlar, intellektual faoliyat natijalariga nisbatan tashqi iqtisodiy faoliyat amalga oshirilayotganda O`zbekiston Respublikasining milliy manfaatlarini himoya qilish, shuningdek xalqaro majburiyatlarga rioya etish maqsadida O`zbekiston

Respublikasida eksport nazorati tizimi amal qiladi. Eksport nazorati obyektlari ro'yxatlari, shuningdek ularni olib chiqish va ulardan foydalanish tartibi O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi tomonidan belgilanadi.

Tashqi savdo faoliyati tashqi iqtisodiy faoliyatning eng keng tarqalgan yo'nalishlaridan biridir. Bunday faoliyat bo'yicha bitimlar tashqi savdo shartnomalari bilan rasmiylashtiriladi. Shartnomalar import-eksport, lizing, investitsiya, moliyaviy va boshqa turlarga bo'linadi. Tashqi iqtisodiy faoliyat bo'yicha shartnomalar chet el valyutasida tuziladi va xalqaro qoidalarga muvofiq amalga oshiriladi. Tashqi savdo faoliyatining quyidagi shakllari ajratiladi: a) eksport operatsiyalari; b) import operatsiyalari; c) barter bitimlari. Tashqi iqtisodiy faoliyat haqida so'z yuritiladigan ko'pgina manbalarda ijtimoiy munosabatlarning ushbu sohasi iqtisodiyotning quyi tizimi sifatida ishlaydi. Natijada tashqi iqtisodiy faoliyatda foydalaniladigan tushunchalarning asosini iqtisodiy tushunchalar tashkil etadi. Shu sababli, nafaqat "tashqi iqtisodiy faoliyat" ta'rifi tez-tez ishlatiladi, balki umumiy ta'rif "tashqi iqtisodiy soha" hisoblanadi. Shu bilan birga, tashqi iqtisodiy soha haqida gap ketganda, tushunchalarning juda keng doirasi qo'llaniladi. Ularning har biri ma'lum bir maqomga ega, bu konsepsiya ko'rib chiqilayotgan quyi tizimda qanday o'rin egallashiga bog'liq. Quyidagi tushunchalar asosiy bo'lib, tashqi iqtisodiy sohada alohida o'rin tutadi: tashqi iqtisodiy faoliyat, tashqi savdo faoliyati, tashqi iqtisodiy aloqalar. Bu tushunchalar zamonaviy qonunchilikda differentsiallashtirilmagani, balki bir-biri bilan iyerarxik tarzda bog'langanligi, ayni paytda o'zining asosiy qobiliyatini – yaxlit xususiyatga ega bo'lish xususiyatini yo'qotmagani juda muhimdir. Tashqi iqtisodiy faoliyatda davlatlar o'rtasidagi tovarlar va xizmatlar almashinuvi, kapital va mehnat kuchlarining harakati, texnologiyalar va bilimlarning tarqalishi kabi jarayonlarni o'z ichiga oladi. Shu bilan birga, tashqi iqtisodiy faoliyat nafaqat iqtisodiy o'zgarishlarga, balki siyosiy, ijtimoiy va ekologik omillarga ham bog'liqdir. Davlatlar o'zining iqtisodiy siyosatini amalga oshirishda tashqi iqtisodiy faoliyatni tartibga solish uchun turli huquqiy shakllardan foydalanadilar.

Tashqi iqtisodiy aloqalar tushunchasi tashqi iqtisodiy sohaning umumiy ta'rifini o'z ichiga oladi, chunki bu soha mamlakat - odamlar o'rtasidagi munosabatlarning maxsus majmuyi tushuniladi. Odamlar har doim ma'lum bir tarzda tashkil etilgan, bu ularga ushbu munosabatlarning haqiqiy ishtirokchisi bo'lish imkonini beradi. Bundan kelib chiqqan holda, tashqi iqtisodiy aloqalar - bu bir mamlakat subektlarining istalgan boshqa davlat subektlari bilan munosabatlarini ifodalaydi. Ular bevosita tashqi iqtisodiy sohani tartibga solishda namoyon bo'ladi. Yuqoridagilarni hisobga olgan holda shuni ta'kidlash mumkinki, tashqi iqtisodiy aloqalar ushbu munosabatlarni huquqiy xususiyatlari, jumladan, ularni huquqiy tartibga solishning

real imkoniyati va istiqbollari nuqtai nazaridan baholashning mustaqil istiqbolini belgilaydi. Tashqi iqtisodiy aloqalarning ishtirokchilari tadbirkor maqomiga ega bo`lgan jismoniy shaxslar ham, tadbirkorlik faoliyatini amalga oshirish uchun ro`yxatdan o`tgan yuridik shaxslar ham bo`lishi mumkin. Barcha xo`jalik yurituvchi subyektlar tashqi iqtisodiy faoliyatni amalga oshirish huquqiga ega bo`lgan umumiy qoida bilan bir qatorda, tashqi iqtisodiy faoliyatning ayrim turlarini amalga oshirishning alohida tartibi ham o`rnatiladi. Bu davlatning tashqi iqtisodiy faoliyatning ayrim turlariga katta ahamiyat berishi bilan izohlanadi. Tashqi iqtisodiy aloqalar subektlari bevosita tashqi bozorga chiqadi, chet elda xizmat ko`rsatadi, mahsulot import qilinadi shuningdek, o`z faoliyatini vositachilar orqali amalga oshirishi mumkin. Bundan tashqari, xuddi shu korxonalar tashqi bozorlarga mustaqil ravishda yoki vositachilar orqali chiqishi mumkin.

Xalqaro iqtisodiy munosabatlar tushunchasi tashqi iqtisodiy aloqalar tushunchasi bilan chambarchas bog`liq. Xalqaro iqtisodiy munosabatlardan farqli ravishda tashqi iqtisodiy aloqalar qonun chiqaruvchining ta'sir doirasiga kiradi. Bu tashqi iqtisodiy va xalqaro iqtisodiy huquqiy munosabatlarni farqlash uchun hal qiluvchi ahamiyatga ega bo`lgan tashqi iqtisodiy munosabatlar o`rtasidagi asosiy farqdir. Xalqaro iqtisodiy huquqiy munosabatlar xalqaro huquq bilan tartibga solinadigan xalqaro munosabatlar bo`lsa, tashqi iqtisodiy munosabatlar - bu aniq davlat ishtirokidagi, umumiy va xususiy xalqaro huquq normalarini hisobga olgan holda milliy qonunchilik bilan tartibga solinadigan xalqaro munosabatlardir. Hozirgacha huquq fanida "xalqaro iqtisodiy munosabatlar" va "tashqi iqtisodiy munosabatlar" tushunchalari bir-biridan ajratilmagan. Shu bilan birga, tadqiqot predmetini "tashqi iqtisodiy munosabatlar" toifasi bilan belgilash ushbu munosabatlarni faqat xalqaro huquq doirasida ko`rib chiqish imkonini beradi. Ammo bu tadqiqot ma'muriy jihatga qaratilganligi sababli, xalqaro huquq nuqtayi nazaridan qarash biz uchun asosiy ahamiyatga ega emas. Biroq, undan voz kechish jiddiy xato bo`ladi, chunki aynan shu narsa tashqi iqtisodiy munosabatlarning asosini yaratadi va ularni ma'muriy huquqni hisobga olgan holda rivojlantirish imkonini beradi.

Tashqi iqtisodiy faoliyatni tartibga solish uchun valyuta qonunchiligi bir qator huquqiy mexanizmlar, me'yorlar va normativlarni o'z ichiga oladi. Bu mexanizmlar orqali davlatlar savdo va investitsiya sohasidagi faoliyatni boshqaradilar. Valyuta kursining barqarorligini ta'minlash — valyuta qonunchiligining eng muhim vazifalaridan biridir. Milliy valyuta kursining kuchli o'zgarishlari tashqi iqtisodiy faoliyatni qiyinlashtirishi va savdo hamkorliklarini buzishi mumkin. Shu bois, davlatlar valyuta kursini boshqarish orqali tashqi savdo va investitsiyalarni boshqaradilar. Ba'zi mamlakatlar o'z milliy valyutasining kursini bozorning talab va

taklifiga asoslangan holda erkin belgilaydi. Bunday tizim orqali valyuta kursi milliy iqtisodiyotning holatiga moslashadi. Ba'zi davlatlar valyuta kursining keskin o'zgarishlariga qarshi aralashish orqali uni barqarorlashtiradilar. Bu, odatda, markaziy banklar tomonidan amalga oshiriladi va bozorni qo'llab-quvvatlash maqsadida amalga oshiriladi. Kapital harakatlarini boshqarish — valyuta qonunchiligi orqali amalga oshiriladigan yana bir muhim vazifadir. Davlatlar kapital oqimini nazorat qilish orqali milliy iqtisodiyotning barqarorligini saqlashga harakat qiladilar. Kapitalning chiqishi va kirishi: Ba'zi mamlakatlar chet elga kapitalning chiqishini yoki xorijdan kapitalning kirishini cheklovlar bilan boshqaradilar. Bu, asosan, iqtisodiy barqarorlikni ta'minlash va valyuta rezervlarini saqlashga qaratilgan. Valyuta qonunchiligi orqali davlatlar chet el investitsiyalarini jalb qilish uchun soliq imtiyozlari va boshqa rag'batlantiruvchi choralarni taqdim etishi mumkin. Bu, o'z navbatida, iqtisodiy o'sishni va ish o'rinlarini yaratishni ta'minlaydi. Valyuta almashinuvini boshqarish orqali davlatlar ichki bozorni himoya qilish va tashqi iqtisodiy aloqalarni normallashtirishga harakat qiladilar. Valyuta qonunchiligi, asosan, valyuta bozorida amalga oshiriladigan operatsiyalarni nazorat qilish va tartibga solishga yo'naltirilgan. Valyuta operatsiyalarini cheklash: Ba'zi davlatlar valyuta almashinuvi operatsiyalarini maxsus cheklovlar bilan tartibga solishi mumkin. Masalan, muayyan valyutalarni sotib olish yoki sotish uchun litsenziyalar talab qilinishi mumkin. Valyuta almashinuvi bo'yicha hisobotlar: Tashqi iqtisodiy faoliyat bilan shug'ullanuvchi kompaniyalar va tashkilotlar maxsus hisob-kitoblar taqdim etishlari kerak bo'lishi mumkin. Bu orqali davlatlar xalqaro savdo operatsiyalarining to'g'riligini tekshirish imkoniyatiga ega bo'ladilar. Valyuta qonunchiligi davlatlarga xalqaro savdo va investitsiyalarni tartibga solishning xalqaro mexanizmlarini taqdim etadi. Bu orqali mamlakatlar o'rtasidagi iqtisodiy munosabatlar muvofiqlashtiriladi va me'yorlashtiriladi. Davlatlar o'rtasida tuzilgan savdo kelishuvlari va investitsion shartnomalar orqali valyuta operatsiyalari va kapital harakatlari boshqariladi. Misol uchun, Birlashgan Millatlar Tashkiloti (BMT) va Jahon Savdo Tashkiloti (WTO) kabi xalqaro tashkilotlar valyuta qonunchiligi bilan bog'liq me'yorlarni belgilaydi. Valyuta bo'yicha xalqaro kelishuvlar: Mamlakatlar o'rtasidagi valyuta almashinuvi va kapital oqimlarini muvofiqlashtirish uchun xalqaro kelishuvlar tuziladi. Bu kelishuvlar, asosan, valyuta kurslarini boshqarish, chet el investitsiyalarini rag'batlantirish va xalqaro moliya tizimlarini tartibga solish maqsadida amalga oshiriladi. Valyuta qonunchiligi tashqi iqtisodiy faoliyatni tartibga solishda muhim vosita bo'lib xizmat qiladi. U mamlakatlarning tashqi savdo, kapital oqimlari va valyuta kursi bo'yicha operatsiyalarini boshqarish uchun zarur huquqiy mexanizmlar yaratadi. Valyuta qonunchiligi orqali davlatlar o'z iqtisodiy xavfsizligini ta'minlash, xalqaro iqtisodiy

aloqalarini muvofiqlashtirish va iqtisodiy barqarorlikni saqlashga yordam beradi va mavjud qonunchilik valyutani tartibga solish va valyuta nazoratini rivojlantirish va qayta qurish uchun faqat yangi asos yaratdi. Biroq, mahalliy va xorijiy tajribaga tayanib, valyuta munosabatlarini huquqiy tartibga solishning nazariy asoslarini yanada chuqur o`rganmasdan turib, uni amalga oshirish mumkin emas. Moliyaviy javobgarlikni individuallashtirishga imkon beradigan muqobil va nisbatan aniq sanksiyalarni belgilash zarur, shuningdek moliyaviy sanksiyalar idoraviy me'yoriy hujjatlar emas, balki faqat qonunlar darajasida tartibga solinishi kerak. Bularning barchasi O`zbekiston Respublikasining xalqaro iqtisodiy hamjamiyatning to`liq a`zosi bo`lishiga imkon beradi.

XULOSA

Ma'muriy boshqaruvda tashqi iqtisodiy faoliyatni tartibga soluvchi qonunlar va me'yorlar, mamlakatning iqtisodiy xavfsizligini ta'minlash, chet el investitsiyalarini jalb etish va tashqi savdo faoliyatini rivojlantirish maqsadida muhim ahamiyatga ega. Regulyatsion mexanizmlar: Tashqi iqtisodiy faoliyatni tartibga soluvchi qoidalarni yangilash va mustahkamlash. Bu davlatning tashqi iqtisodiy faoliyatga doir barcha jarayonlarni boshqarish imkoniyatini oshiradi. Ochiqlik va shaffoflik: Tashqi savdo operatsiyalari va kelishuvlar haqida ma'lumotlarni ommaviy ravishda e'lon qilish. Bu tadbirkorlik muhitini yaxshilaydi va investorlarning ishonchini oshiradi. Tahlil va monitoring: Tashqi iqtisodiy faoliyatni kuzatish va tahlil qilish uchun maxsus monitoring tizimlarini joriy etish. Bu, salbiy tendensiyalarni vaqtida aniqlash imkonini beradi. Kadrlarni tayyorlash: Tashqi iqtisodiy faoliyat sohasida malakali kadrlarni tayyorlash va ularning bilimlarini yangilab borish. Bu, nazorat va boshqaruv jarayonlarini yaxshilashga yordam beradi. Investitsiya qo`llab-quvvatlash: Chet el investitsiyalarini jalb qilish uchun maxsus dasturlar va imtiyozlar yaratish. Bu, xorijiy kompaniyalar uchun mamlakatimizga kirishni qulaylashtiradi. Tashqi iqtisodiy faoliyat bo'yicha qonunchilikni doimiy ravishda yangilab borish va zamonaviy talablar va standartlarga moslashtirish. Xalqaro iqtisodiy tashkilotlar va boshqa davlatlar bilan hamkorlikni kuchaytirish, tajriba almashish va birgalikda yangi regulyatsion mexanizmlarni ishlab chiqish lozim.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi // qonun hujjatlari ma'lumotlari Milliy bazasi, 30.04.2023 yil., № 03/21/671/0093.
2. O'zbekiston Respublikasining 02.02.2022-yildagi "Bojxona kodeksi"//qonun hujjatlari ma'lumotlari Milliy bazasi 02.02.2022., № 03/22/748/0086.

3. O'zbekiston Respublikasining 06.05.2022-yildagi “Soliq kodeksi”//qonun hujjatlari ma'lumotlari Milliy bazasi 06.05.2022., № 03/22/767/0386.
4. O'zbekiston Respublikasining 14.03.2022 yildagi “Raqobat to'g'risida”gi Qonuni //qonun hujjatlari ma'lumotlari Milliy bazasi 14.03.2022., № 03/22/759/0213.
5. O'zbekiston Respublikasining 21.04.2021 yildagi “Tashqi iqtisodiy faoliyat to'g'risida”gi Qonuni //qonun hujjatlari ma'lumotlari Milliy bazasi 21.04.2021., № 03/21/683/0375.
6. O'zbekiston Respublikasining 07.02.2019 yildagi “Xalqaro shartnomalar to'g'risida”gi Qonuni //qonun hujjatlari ma'lumotlari Milliy bazasi 07.02.2019., № 03/19/518/2589.